

GLASUL MINORITĂȚILOR

Anul II

Luna Februarie 1924

Nr. 2

Reflexiuni la executarea reformei agrare.

De Daniel Nikolits.

Scriitorul articolului de mai jos a ținut de ținta sa politică ani de-a rândul, împăcarea poporului maghiar și român. Ca membru al parlamentului maghiar și în timpul guvernului lui Tisza a luptat cu îndârjire în contra curențului contrar; el a fost care a condamnat sub regimul maghiar orice șovinism, a protestat în contra internărilor, și în județul nostru în mare parte le-a redus; legea școlară apponyană tocmai așa a reprobato-o, cum și dispozițiunile economice, cari împiedeau pe români la câștigarea pământului.

D-Idaniel Nikolits în urma schimbării imperiului a rămas între noi și în speranța, că va putea servi și mai departe chestia înțelegerii. În acest timp a putut cunoaște detaliat soarta optanților și mizeriile proprietarilor, cari contrar legii au fost declarați de absentești – și dintre cari sunt mulți rudele și prietenii lui – aceasta și sumedeniile de ilegalități descoperite de el, i-au dat în mână condeiul.

Îi prezintăm articolul prea interesant, crezând, că deși nu se referă la situația noastră minoritară, dar arată un simptom, care ar putea împiedeca serios opera înțelegerii sincere între maghiari și români.

Odinioară păr. Molanus, starețul, deși un om de ordine, cuminte și inteligent, n'a mai vroit să-și părăsească camera sa, fiindcă își închipuise că el e o boabă de orz și se temea, că-l vor mânca găinile, – precum se scrie aceasta în cărțile științifice medicale din secolul al 18-lea în mod amănunțit.

Despre o găină însă, care ar fi privit pe un om de boabă

de orz și ar fi încercat a înghiți această boabă de orz închi-puită, nici eu, nici alții n'au auzit și n'au cetit.

Ce e concluzia, de dragul căreia am amintit acest caz de mult uitat?

E adevărul cunoscut în general și susținut de toată lumea, că a comite o eroare mare, e în stare numai un om foarte cu-minte, foarte de ordine și foarte inteligent, mai curând decât unul cu mintea de găină.

Și pentru ce spun eu aceasta? Pentru că chiar la noi a făcut o greșală mare, într'o chestie mare un domn foarte cu-minte, foarte regulat și foarte inteligent: d-l ministru al agri-culturei, Constantinescu.

Și a greșit în mai multe direcții.

A greși! în detrimentul bunei reputații a Statului român și a averii particularilor, dar lucrul încă n'a ajuns atât de departe, ca să nu se poată ajuta și repara pagubele.

Pentru aceasta mă adresez publicității, în special acelei părți a publicului, care nu se eschivează dela critica obiectivă a greșelilor survenite la executarea legii reformei agrare și care desigur constituie majoritatea. Iar la partea aceea a publi-cului, care în toate vede numai politică, chestie de putere și scopuri naționale – mai ales acolo, unde e vorbă de unul care nu poartă nume românesc – mă adresez cu apelul, să bine-voiască a mă combate tot atât de liniștit și în ton obiectiv – dacă vor putea – cum dovedesc eu adevărul meu.

Trebue să permit, că chestia periclitării bunei reputații a Statului român, nu e o chestie politică, fiind vorbă numai de aceea, oare Statul voiește a se conforma legilor, cari le-a adus el însuși, sau nu; sub acest raport deci nu cinstea Statului român sau a națiunii române e în discuție, ci numai atât, oare legile românești au atâta putere, ca ele să trebuiască a fi re-spectate de către puterea executivă, sau nu.

Iată la o formă atât de simplă se reduce reclamația mea și așa cred, nu este în țară nici un om, care nu mi-ar da drep-tate, deoarece astăzi e vorba de mine, mâne poate fi vorba de D-voastră, deci este de o importanță egală pentru toți, ca pu-terea executivă să nu treacă peste puterea obligatorie a legilor și să nu facă spargerii în ele.

Dacă în aceasta suntem de acord, ceea ce nu se poate trage la îndoială, vom fi de acord și în aceea, că puterea exe-

cutivă n'are voie să eludeze acest principiu fundamentai cu nici un mijloc, deoarece rezultatul nepermis se va ajunge și așa, deci din punctul de vedere al rezultatului este cu totul indiferent, dacă se ajunge cu forță notorie sau pe căi deghizate.

O asemenea cale deghizată și falsă poate fi așa zisa interpretare a legilor și chiar pentru aceea, că aceasta poate fi în mâinile puterii executive o armă periculoasă și mult întrebuințată, vom fi de acord și în aceea, că mai ales în cazurile acestea trebuie să fim cu o atențiune și mai încordată.

Acea dintre D-voastră, cari nu sunt iuriști, să binevoiască a nu-și pierde curajul, deoarece interpretarea legilor nu e o chestie atât de drăcească, ca să nu se poată face cu mintea sănătoasă, fiindcă să mă credeți, cea mai bună și mai nimerită interpretare este de multe ori tocmai aceea, care se dă nu de mintea iuriștilor, ci de aceea a laicilor.

La drept vorbind, ce este interpretarea legilor? A înțelege aceea, ce ordonă legile, nu poate fi privilegiul minților de iuriști, dacă chiar și admitem acest lucru la redactarea legilor.

Dacă o scrisoare e redactată într'o limbă, pe care o înțeleg, îmi dați voie, voi înțelege aceea, ce este în ea. Dacă prin întortocheri altul va ceti din ea, ce nu e în ea, vor râde de el, dar nu-l vor considera de om serios, fie chiar -un iurist.

Așa, dacă prietinel meu mi-ar scrie într'o scrisoare, că orologiul lui de aur, care e la mine, îl pot reține mai departe, din aceasta eu nu voi ceti, că n'am voie a-l reține, și nu cred, că s'ar găsi cineva între D-voastră, care din această scrisoare ar citi, adecă ar tâlcui o, că eu nu mai pot ținea orologiul. Iar dacă totuși s'ar găsi cineva, care ar face-o, cu toții am zice, că respectivul nu e om cu minte sănătoasă, chiar și atunci daeă ar fi doctorul mondial al tuturor științelor de drept.

Dacă într'o lege e scris, că cineva are dreptul să-și mențină averea imobilă pe teritoriul României, aceasta însemnează și legea se va aplica astfel, că respectivul de fapt își va menține averea și nu că o va putea menține. Tocmai așa, cum porunca legală „să nu furi” sau „să nu ucizi”, nu însemnează să furi ori să ucizi și cel care astfel ar explica legea, „să furi” și „să ucizi”, tocmai așa de greșit ar interpreta legea acela, care menținerea averei ar explica-o, că nu se poate menține.

Aceasta înaintea oamenilor cu minte sănătoasă și întregă nu poate fi discutabil.

De fapt, există o lege românească, care dă drept unor persoane la menținerea averei, aceasta e legea care ratifică tratatul de pace încheiat cu Ungaria și totuși dela aceste persoane se iau averile.

Anume tratatul de pace din Trianon numai pentru aceea e obligator în România, fiindcă este încadrat într'o lege a țării românești, dar acest tratat de pace s'a putut legifera în România numai în întregime, fără orice schimbare – cum s'a și făcut – ori s'ar fi putut respinge în întregime, în care caz tratatul de pace n'ar fi intrat în funcțiune.

Tratatul aceasta de pace deci în România e lege, față de străinitate, un tratat veritabil, deci este clar înaintea oricărui laic, ci unilateral nu se poate denunța nici din partea României, nici din partea celorlalte state cari l'au iscălit, și pentru a înțelege aceasta, nu e nevoie de minte de jurist, deoarece toată lumea știe, ca contractele numai prin invoirea părților contractante se pot scoate din funcțiune ori schimba.

Și aceea o știe toată lumea, că cel care a cumpărat o casă, trebuie să-i achite prețul și dacă vânzătorul a condiționat, că va avea drept a locui și mai departe într'o parte a casei, aceasta cumpărătorul trebuie să o permită. Pe scurt, un contractant cu minte sănătoasă și întreagă nu va pretinde pe seama lui numai favorurile contractului, fără a da ceva și celuilalt.

Tratatul din Trianon, care e lege în fiecare stat interesat, iar între state un contract, a dat drept unora să declare, dacă vor să fie cetățeni maghiari. Dreptul aceasta se numește drept de optare, iar persoana care s'a folosit de acest drept este îndreptățită a menține averea sa inobilă care se află pe teritoriul României.

Să fim luăm aminte bine, că tratatul de Trianon prevede expres, ci respectivii pot să menție averile lor imobile, deci nu primesc nici un drept extraordinar, neobișnuit, ci au fost apărați numai în averea lor particulară posedată deja, și anume pentru viitor, pentru totdeauna.

Încă înainte de a fi fost redactat acest tratat de pace, Consiliul Dirigent a emis cu privire la Ardeal – sau la ordin din București, sau poate sub efectul proiectului de lege Buza Barna din Ungaria – o lege a reformei agrare, în care s'a spus, că trebuie să se exproprieze averile și dela persoanele, cari în virtutea tratatului de pace, ce se va încheia, vor opta în

viitor la cetățenia maghiară. Când apoi tratatul de pact din Trianon s'a iscălit și în el s'a spus, că optanții vor menține averile lor imobile, guvernul Averescu a schimbat legea reformei agrare de sub Consiliul Dirigent și a declarat, că averile optanților se vor putea expropria numai în cazurile admise de tratatele de pace.

Tratatul de pace din Trianon mai târziu a intrat apoi în funcțiune, anume la 26 Iulie 1921, dar legea reformei agrare, acum amintită a averescanilor atunci nu mai era în funcțiune, ci în locul ei s'a promulgat o altă lege, tot de guvernul Averescu, la 23 Iulie 1921, va se zică cu trei zile înainte de a intra în funcțiune tratatul de pace din Trianon.

Fapt, că în aceasta lege nu se mai spune, că averile optanților nu se pot expropria, nici aceea, că averile aceasta numai atunci se pot expropria, dacă tratatul dela Trianon o admite, dar nu se spune nici aceea, că averile optanților sunt a se expropria.

Noi știm însă, că tratatul de pace dela Trianon nu se poate modifica fără invoire reciprocă nici de Ungaria, nici de România, deci legea maghiară sau română, care ar modifica tratatul din Trianon, nu poate să aibă vigoare.

Deci dacă în legea română a reformei agrare ar sta, că averea optantului se poate expropria, aceasta este tot atât de fără vigoare, cum ar fi legea maghiară, care ar spune, că Brașovul ține de Franța.

Acum Vă rog, să fiți atenți, ce zice o interpretare de lege, care se ține juridică.

Zice, că deoarece în legea reformei agrare nu se spune, că averile optanților sunt neexpropriabile, chiar pentru aceea sunt a se expropria, deși noi cu mintea noastră laică știm foarte bine, că nici în acel caz nu se pot expropria aceste averi, dacă chiar ar spune-o legea reformei agrare, fiindcă Brașovul în ciuda legii unilaterale maghiare, nu aparține Franței și fiindcă optantul în ciuda unei asemenea legi unilaterale române, își va putea menține averea.

Interpretarea de lege susarătă este deci – ca să vorbim cât se poate de moderat – greșită.

Îndecursul exproprierii, averile optanților totuși s'au expropriat și chestiile acum sunt în fata Comitetului Agrar. Procedura urmată până acum nu se poate numi legală și desigur și din

punctul de vedere al Statului român nu merită a-se permite, ea organele lui să violeze tratatul de pace din Trianon, în schimb nici ăștia n'au nevoie și nu merită să ieie asupra lor odiul, care se ia de cumpărătorul de casă, când cumpără cu condițiunea, că va lăsa a locui și mai departe în casă familia vânzătorului și totuși mai târziu dă afară familia.

Să nu credeți însă, ca eu despre interpretarea aceasta juridică ași crede, că aceasta ar fi convingerea adevărată și juridică a executorilor legii. Nu. Am cu mult mai bună părere despre cunoscuta inteligență și cultura juridică a executorilor legii. Dar cu atât mai primejdioasă îmi pare procedura puterii executive, fiindcă aceste calități ne dau concluzia, că nu din neștiință a violat legea.

Puterea executivă de altfel a fost în clar cu aceea, că interpretarea de lege susamintită este o sofismă, cu care nu-și poate motiva punctul său de vedere nici în fața iuriștilor țării, nici în fața publicului. Pentru aceasta a căutat alt motiv, despre care admit, că e foarte acomodat a dispune opinia publică și a intu-neca în câțva drepturile incontestabile ale optanților.

Motivul aceasta zice, că e imposibil, ca cetățenii străini să aibă mai mult drept în România, decât cetățenii români chiar, dacă averea cetățeanului român este a se expropria și în contra lui se aplică legea reformei agrare, atunci trebuie să se exproprieze și averea optantului.

N'ași fi obiectiv, și n'ași orienta îndeajuns pe cetitori, dacă n'ași aminti acest motiv binesunător și dacă n'ași privi în fața lui, deși în primul moment pare foarte puternic.

Acest motiv se bazează pe principiul egalității de drept, pentru aceasta trebuie să știm dintâi, ce e egalitatea de drept. Pentru a înțelege aceasta, nu e nevoie de cunoștințe juridice. Drepturile se regulează prin legi, deci egalitatea de drept nu e altceva, decât egalitatea în fața legilor.

Egalitatea în fața legilor însemnează, că legea se va aplica egal față de toți, pe cari îi privește și la cari se referă. Astfel de exemplu codul penal se va aplica egal, ori A., ori B. e uci-gașul. Dacă însă A. cade sub amnestie, iar B. nu, atunci acest din urmă nu se poate referi la egalitatea de drept, pentrucă legea care se referă la amnestiare lui A, deși excepțională dar totuși constituie o situație legală.

Vedem deci, că egalitate de drept nu se violează, dacă obvin excepțiuni, când aceste excepțiuni se bazează pe legi.

Regula din tratatul dela Trianon, care prevede că optanții sunt scutiți de expropriere, este tot așa o dispozițiune excepțională, dar e o dispozițiune și excepție legală, care pe deasupra nici nu se poate modifica unilateral. Deci dacă averea optantului nu se poate expropria, iar cea a cetățanului da, încă nu se poate invoca, că acest fapt violează dreptul egalității. Fiindcă dacă o lege ofera favoruri excepționale cuiva, aceasta încă nu violează egalitatea de drept.

Să nu credeți că exemplul susamintit, care e pornit din amnestie regală, este un exemplu forțat și că nu m'ași putea referi la altul.

Iata aci un alt exemplu, luat din viața de toate zilele. Știm cu toții foarte bine, că legea prevede, că tariful căilor ferate e la fel obligator pentru toți. Egalitatea de drept ar pretinde deci, că toată lumea să plătească taxă egală. Dar tot atât de bine știm ca toții, – căci o vedem zilnic, – că foarte mulți plătesc mai puțin decât cât e tariful, sau chiar, ca nu plătesc nimic. Admit, că situația aceasta e foarte supărătoare pentru acela, care plătește taxa integrală, dar totuși nu violează egalitatea de drept, dacă favorul s'a dat în înțelesul regulilor legale.

Am ales intenționat aceste două exemple, dintre cari în unul e vorbă de viața omenească, în celalt de un favor material de câțiva Lei, spre a vedea, ca între aceste două extreme se poate încadra foarte bine cazul optanților.

Din toate aceste se poate trage însă și învățătura, ca niminea nu se poate frustra de dreptul lui legal numai pentru aceea, că altul nu are acest drept legal, și mai departe că drepturile speciale și excepționale date de legi, nu se pot anula prin aceea, că puterea executivă invoaca de motiv, că nu respectează aceste drepturi speciale și excepționale, chiar pentruca sunt speciale și excepționale și altul nu posedă asemenea drepturi.

Inaintea noastră deja e clar, că aceasta mentalitate a puterei executive contrazice minții sănătoase; parcă ar zice: chiar pentru aceea execut pe ucigașul A. care primise amnestie, fiindcă B. n'a primit amnestie. La fel e și mentalitatea puterei executive, dacă afirmă, că trebuie expropriată averea optantului,

deși el are drept a o menține, pentru că dela altul trebuie să-o iau, când respectivul n'are un asemenea drept. Deși ar trebui să zică: pe ucigașul A. nu-i permis să'l execut, fiindcă a primit amnestie și aceasta fără considerare la ucigașul B., tot așa ca averea optantului nu se poate expropria, deoarece aceasta nu-o permite legea – fără considerare la starea lui de cetățan român.

Țiu aproape de superfluu a reaminti, că statul român n'are nevoie de a viola tratatul dela Trianon, deoarece pe baza lui atât statul român, cât și noi cu toții voim a ne folosi de favoruri foarte importante. Să ne gândim numai la acoperirea creanțelor noastre vechi în coroane și la alte pretențiuni, de cari nici Ungaria nu poate scăpa prin legi unilaterale.

Dacă ați avut răbdare a mă urma până' acum, binevoiiți a mi-o acordai încă puțină atenție. Nu voiu lungi povestea, ci încep acolo, unde s'a sfârșit complicația, care poate costă averea multora dar care avere față de averea statului român însă, este un strop în mare.

Anume d-l ministru Constantinescu într'o ședință a parlamentului în luna Decembrie 1923 a declarat, că se poate mulțumi numai interpretării sale de lege, că mai multe mii hectare pământ au trecut în posesia statului (declarația ministrului de resort antecesor e chiar contrară) prin aceea, că a ordonat în anumite cazuri calificarea cetățenilor străini de absențiști.

Trebuie să se știe însă, că ministrul de resort antecesor – d-l Garoflid – era acela, care a pregătit legea reformei agrare de acum și a condus desbaterile parlamentare asupra ei – de aceea nu se poate trage la îndoială, cei puțin de oameni cu judecata obiectivi, aparțină oricărui partid – că interpretarea de lege a d-lui ministru Garoflid e mai corespunzătoare decât cea a d-lui Constantinescu.

Dar înainte de a trece la aceasta chestie, trebuie să amințesc, de ce e vorba.

În ședința parlamentului, ținută în 17 iulie 1921, la care s'a votat legea reformei agrare, în vigoare de prezent, d-l deputat Icloșeanu a depus pe birou modificare la § 6 din lege. Anume în acest § sunt înșirate cazurile, când averile se vor expropria în întregime. În proiect de lege erau numai două cazuri luate de felul ăsta sub punctele a) și b). D-l deputat Icloșeanu a mai propus o modificare, care s'a și luat sub punctul c) din cuvânt în cuvânt în lege.

Pe noi ne interesează numai cazul acesta, propus de d-l deputat Icloșeanu, că în întregime să se exproprieze pământul rural al absenteiștilor, înțelegând sub absenteiști pe cei cari dela 1 Decembrie 1918 până la 21 Aprilie 1921 (în ziua aceasta s'a pus pe biroul Camerei proiectul de lege) erau absenți din țară, fără a avea o delegație publică.

D-l ministru Garoflid imediat a luat cuvântul și a acceptat propunerea d-lui deputat Icloșeanu, dar în ședință publică a accentuat și aceea, că sub absenteist nu se poate înțelege nici odată un cetățean străin. Părerea aceasta și-a însușit-o în mod tacit, întreaga cameră, fiindcă nu s'a pronunțat nici un cuvânt în contră. După cuvântul d-lui ministru, parlamentul a adoptat în întregime propunerea de modificare a d-lui Icloșeanu.

Fiind d-l Garoflid ministru, în luna Octombrie 1921 s'a emis regulamentul de aplicare, care se referă la executarea legii reformei agrare și care a apărut cu semnătura de înaltă sancțiune a Majestății Sale. În acest regulament d-l ministru Garoflid iarăș în scris a spus-o, susținându-și părerea din parlament, că cetățeanul străin nu se poate lua drept absenteist.

D-l ministru Constantinescu încă a dat un regulament de aplicare în Iulie 1922, natural iarăș cu sancționare regală, care în ce privește pe absenteiști, corespunde din cuvânt în cuvânt cu regulamentul d-lui Garoflid, dar propoziția, că străinul nu se poate califica de absenteist, simplaminte s'a omis.

Ar putea să întrebe cu drept cuvânt oricine, oare între timp s'a schimbat textul legii, ci atunci modificarea sus arătată a regulamentului ar putea să fie motivată.

Să nu credeți, că Vă fac mistificare, dacă afirm, că textul legii referitor la absenteiști nu s'a schimbat, totuși din regulamentul Constantinescu s'a omis propozițiunea, că străinul nu poate fi absenteist, deși aceasta a fost în regulamentul Garoflid în conformitate cu declarația din parlament – cum am amintit-o deja.

De ce a făcut aceasta d-l Constantinescu, nu știu, dar pot deduce din cele ce s'au întâmplat mai târziu.

În chestia absenteiștilor măsura cea mai apropiată a d-lui ministru Constantinescu a fost, că prin un ordin a îndrumat comisiunile de exproprie, că în anumite cazuri se pot califica de absenteiști și cetățenii străini și așa să exproprieze în întregime averile lor. Să nu credeți nici un moment, că s'a găsit

chiar numai o singură comisiune agrară, care n'ar fi satisfăcut imediat acestei, dispozițiuni ilegale. Prin aceasta natural a devenit neserios tot ce se afirmă despre independența comisiilor de expropriere, chiar dacă n'aș mai aminti, că în aceste comisiuni de expropriere delegații ministerului sunt în aceleaș persoane judecători, apelanți și iarăși judecători asupra apelului lor propriu, până sus la Comitetul agrar, unde d-l ministru judecă iarăș în chestia apelului propriu.

Așa se vede, acesta era scopul d-lui ministru Constantinescu, ceceace e clar de altfel și din vorbirea D-sale, ținută în parlament, în Decembrie 1923.

Se naște însă dela sine întrebarea, de ce n'a rezolvit d-l ministru chestia absenteiștilor în cadrul regulamentului, de ce a avut nevoie de o rezolvire treptată?

Nu pot răspunde nici la aceasta, dar așa cred, că piedeca era semnătura regală, fiindcă în fine Majestatea Sa nu s'a putut expune la aceea, să sancționeze prin semnarea regulamentului Constantinescu după câteva luni și fără motiv tocmai contrarul celor sancționate din regulamentul Garoflid, conform căruia – cum se știe – străinul nu se poate califica de absentist. Pentru aceasta nu s'a putut lua în regulamentul Constantinescu că și cetățanul străin să fie absentist. Însă dl. ministru Constantinescu a găsit de bine să omită intenționat propozițiunea, care nu i plăcea și regularea definitivă să o lase în grija ordonanței, fiindcă așa se vede, a avut încredere în servilismul comisiunilor de expropriere; apoi ordonanța aceasta nu trebuia să fie semnată de Majestatea Sa.

Dar ar putea zice cineva: ori și cum a fost lucrul, dacă dl. ministru Constantinescu are dreptate și conform legii cetățanul străin este a se califica de absentist, atunci a procedat corect.

Am spus deja, ca dacă ar trebui să aleg între interpretările de legi ale dlui Garoflid și Constantinescu, ași alege necondiționat aceea a dlui Garoflid, fiindcă el a intocmit legea, el a interpretat-o deja atunci, când era încă numai proiect și prin aceasta interpretare a devenit proiectul lege. Mai bună dovadă, că ce a vroit să voteze parlamentul și ce a votat de fapt, nu poate da niminea, fiindcă eu mă refer la parlament, la ședințele lui și la discursurile, cari s'au rostit în legătură cu acest proiect.

Acea nu poate fi discutabilă, că ce a vroit parlamentul,

când e vorbă numai de 2–3 ani și nu de legi, cari s’au adus înainte cu secolii, la cari circumstanțele votării pot fi și uitate.

Poate fi oare vorba, între asemenea împrejurări de o altă interpretare de lege, decât aceea care s’a pronunțat la desbaterea camerei?

Ce poate să invoace dl. ministru Constantinescu spre afirmarea punctului său de vedere, decât atât, că legea nu spune *expressis verbis*, că cetățanul străin nu se poate califica de absentist. Aceasta însă, având în vedere desbaterea parlamentară, este un motiv care nu spune nimic.

Câte sunt însă pe lângă punctul de vedere al dlui ministru Garoflid?

Pe cine veți califica Dv. de absentist, pe cel care stă acasă, său pe cel care se află în străinătate? Nu-i așa, nu pe cel, care stă acasă, ci care domiciliează în străinătate. Cetățanul român este în România acasă, francezul în Franța.

Conform interpretării dlui Garoflid, cetățanul român, care a stat în timpul critic în Franța, e absentist, însă cetățanul francez, care a stat atunci în Franța, nu poate fi nicicând absentist.

Conform punctului de vedere al dlui Constantinescu, ambii sunt absentiști.

Trebue să știți și aceea, că în legea reformei agrare din vechiul Regat, care s’a desbătut odată cu legea reformei agrare din Ardeal, e vorbă *expressis verbis* de absentiști și de străin, ca de doua contraste, deci nu se poate zice, că aceeași parlament, dacă a folosit într’o lege numai cuvântul absentist, sub aceasta a înțeles și pe străin, mai ales nu se poate supune aceasta, când în decursul desbaterilor s’a declarat – ceea ce am accentuat în repetateori – că sub absentist nu se poate înțelege nici când un străin. Ne impune respectul față de parlament să presupunem, ca știe ce vrea să zică?

Trebue să atrag atențiunea și la aceea, ca modificarea referitoare la absentiști s’a înscris în proiect numai la 17 Iulie 1921, deci atunci când timpul critic – dela 1 Decembrie 1918 până în 21 Martie 1921 – trecuse de mult. E just oare a aplica dispozițiunea aceasta și față de străinul, care liniștit și cu tot dreptul a stat acasă și numai atunci a aflat, că ar fi trebuit să stee în România, când termenul expirase de mult.

Se poate, că oameni nevinovați să se pedepsească astfel cu pierderea averii lor, fiindcă starea de război a durat până

ce a intrat în vigoare tratatul de pace la 26 Iulie 1921, deci comunicația era imposibilă, pașapoarte nu se dădeau, România nici n'a fost reprezentată în străinătate, în toate țările, afară de aceea o sumedenie de piedici făceau imposibilă călătoria. Dar ce mai mult, s'a găsit și comisiune de expropriere, care a declarat de absentist pe unul, care a fost în Ungaria arestat de bolșevici.

N'ar trebui să ne gândim și la aceea, că numai tratatul de pace a regulat în mod definitiv și de drept, ca ce teritorii aparțin României, Iugoslaviei, Cehoslovaciei și Ungariei. E drept, a califica de străin – din punctul de vedere al averii, care se află pe teritoriul României – pe acela, care a stat pe teritoriul, care a revenit Iugoslaviei sau Ungariei și a devenit cetățan jugoslav sau maghiar? Doar aceste teritorii până la încheierea păcii, de drept au aparținut Ungariei.

Știți Dv., că străinul la drept vorbind nici n'a avut drept a sta în timpul critic în România; e deci o dreptate a afirma ulterior că el ar fi trebuit să știe în România și fiindcă n'a făcut-o – ceeace era interzis – să fie expus la pagube materiale?

Știind toate acestea, să judecați Dv. cine are drept, d-l Garoflid sau Constantinescu.

Numai câteva cuvinte încă spre a dovedi, că nu exagerez când scriu de pierderea averei și de mari pagube materiale, cari i-au ajuns pe proprietarii expropriați pe nedreptul.

Deși legea prevede, că se va expropria în întregime dela absentști numai *pământul rural*, totuși prin o ordonanță ministerială ilegală s'a dispus comisiunilor de expropriere, să exproprieze dela absentști și viranele și casele, ceeace în multe cazuri s'a și întâmplat. De asemenea s'au expropriat sub titlul de absentist, cariera de piatră, fântâni minerale, dar știu un caz, când s'a expropriat și un mare parc de vânătoare, deși proprietarul a adus din depărtare animalele sălbatice, le-a crescut cu spese mari și a prevăzut parcul cu îngrăditură, care a costat mai multe milioane. Totul s'a expropriat sub titlul *pământul rural*, neluând în considerare valoarea animalelor și a gardului. Cu acest drept s'ar putea expropria și cotețul împreună cu găinile!

Să judecați Dv., dacă aceste averi sunt *pământuri rurale*, sau nu. Nu e nevoie de speciale cunoștințe juridice, fiindcă și mintea sănătoasă știe, ce e pământ rural și ce nu.

În fine, să nu uitați, că prețul exproprierii s'a fixat pe

baza valorii din 1913 în lei – hârtie, parcă leul hârtie ar fi egal cu coroana aur din 1913. Dar legea așa prevede!

Legea însă nu prevede, ca prețul de expropriere să nu se plătească ani întregi. Știm cu toți, cât s'a urcat scumpetea în decurs de 2 ani, deci prețul fixat în 1922, dacă se va solvi numai în 1924, departe nu are aceeași valoare, ci cu mult mai puțină. Rog să observați cursul rentelor de stat date în prețul exproprierei: pentru o valoare nominală de 100 Lei abia se da ceva.

Dar de ce să conținu? Pe care nu l-am convins până acum, nu-l voi convinge nici când, nu pentru aceea, că argumentele mele nu sunt convingătoare, ci fiindcă respectivul nu *vrea* să se convingă.

Dacă exproprierea optanților și calificarea de absentești a cetățenilor străini se ia de o chestie și nu ca chestie de drept și de legalitate, atunci cuvintele mele se pierd în pustiu.

Dar nici în cazul acesta n'am scris în zadar, fiindcă cel puțin cei mai obiectivi dintre D v. nu ne vor putea reproșa, că nu s'a găsit nime, care să-i informeze despre lucrurile acestea.

Această gazeta se redactează de aparținătorii minorității maghiare. Deoarece însă credința noastră este, că chestiunea minorităților prezintă un interes general, cu plăcere dăm loc oricărei comunicări privitoare la minoritățile de rasă, religione și de limbă.

Ordonanța școlară în lumina ținutei prelaților și bărbaților de stat români.

De Dr. Kelemen Gál.

(Continuare II.)

În numărul nostru din urmă am arătat argumentele de cari s'au folosit prelații și bărbații de stat români cu ocaziunea desbaterei legii maghiare XVIII din anul 1879, în contra dispozițiunilor, cari abia au atins drepturile confesiunilor, nu să le fi vătămat, ca cele ale d-lui. Anghelescu, din ordonanța No. 100,088.

Să vedem acum desbaterea, care a decurs cu atâta vehe-mență în legătură cu Art. XXVII din 1907, așa zisă: legea apponyiană.

Legea aceasta reglementează relațiunea de drept a școlilor primare, cari nu sunt ale statului și scopul suprem al legii este, că pentru intensificarea învățământului primar, să dea învățătorilor dela școlile profesionale ajutor dela stat și să ajute școlile profesionale. În §§ 18–20, legea se ocupă de chestia propunerii limbii statului. Articolul 18 prevede: dispozițiunea § 14 din Art. XLIV–1868, conform căruia bisericile vor putea stabili în deplină voie, limba de propunere în școlile lor, se va înțelege așa, că vor putea alege ca limbă de propunere sau limba statului sau limba maternă a copiilor, rămânând natural în cazul din urmă obligația necondiționată în ce privește dispozițiunea referitor la propunerea limbii maghiare. Conform § 19: În școlile primare nemaghiare, indiferent dacă au sau nu ajutor dela stat, limba maghiară se va propune zilnic în toate clasele conform orarului și în numărul de ore fixate de ministerul in-structiunii publice după ascultarea susținătorului confesional, în

măsura ca copilul nemaghiar după terminarea cursului al patrulea să poată exprima gândirile în limba maghiară în scris și verbal.

§ 20 asigură completare de salar pe seama învățătorilor, dacă „în școlile respective propunerea limbii maghiare, a aritmeticei, geografiei, istoriei și a dreptului civil se va face în școlile comunale conform orarului, și în numărul de ore fixate de minister, cu ajutorul cărților și altor instrumente pedagogice aprobate de minister, iar în școlile confesionale conform orarului și în numărul de ore, stabilite de minister și exclusiv cu ajutorul cărților și altor instrumente pedagogice și dacă în școala respectivă se folosesc cărțile de cetire și alte obiecte pedagogice patriotice, cari sunt aprobate și de minister.

Proiectul de lege s'a desbătut în Cameră în zilele 4-26 Aprilie, raportor fiind Andrei Vertan. Dintre români mai întâi d. *Vasile Goldiș* a vorbit contra lui. La acuza, că școlile confesionale nu servesc culturei ci naționalizmului, răspunde: „Oare este păcat, dacă d. ex. biserica națională română gr. orientală în școlile sale confesionale cultivă și îngrijește cu puterea de care dispune, cu jertfe materiale, cultura română și interesele cuiturei naționale române?” Dacă confesiunile aud, că cultivarea, intereselor confesionale în școală se timbrează ca lipsă de patriotism, atunci natural vor lupta și mai tare în contra unor asemenea proiecte de legi.” Protestează în contra concepției, că dacă episcopii merg la regele pentru a protesta în contra proiectului de lege, aceasta e agitație împotriva suveranității naționale sau tradare de patrie. Învățământul primar este chestia cea mai importanta a țării, fiindcă cultura este izvorul puterii și mărimii statului. Ia cu mulțumire act de aceea, că d-l ministru al instrucțiunii publice nu e aderentul învățământului primar de stat exclusiv, fiindcă rădăcina cuiturei în evul mediu era lângă biserici, în mănăștiri. Învățământul de stat „stă în contrazicere și cu ideea libertății, fiindcă creșterea copilului oricum privește în primul rând numai pe părinți. Este dreptul cel mai natural al părinților, să aibă o influență la creșterea copiilor, iar cel care vrea să-le frusteze părinților acest drept, înainte de toate știrbește însăși ideea libertății. Cel care ar vroi, ca bisericile să abzică de dreptul lor natural de a învăța, ar provoca cea mai crâncenă luptă culturală. Dar dreptul la învățământ al confesiunilor nu se cuprinde numai în religie, nu se bazează numai pe legi pozitive,

dar și pe necesități naturale. Nu este nime în Camera aceasta, care ar afirma, că nu moralul trebuie să fie baza oricărei educații și se înșală foarte mult cei, cari cred, că și fără religie poate exista morală. Este cu mult mai bine și mai natural, dacă încredințăm educația copiilor mici bisericilor, cari deja în baza misiunii lor au chemarea să fie stâlpii educației religioase și morale, decât să lăsăm aceasta educație în grija statului ateu. Cel care ar vrea să lase educația poporală exclusiv în mâna statului, ar deschide oarecumva stavila educației imorale și ireligioase.” Prima jicnire a bisericilor este, că la alcătuirea proiectului n’au fost ascultate. „Așa cred, că atunci, când este vorbă de un lucru atât de mare, când este vorbă de a se știrbi autonomia bisericilor, asigurată prin legi seculare, s’ar fi căzut să se asculte și bisericile.” Defectul cel mai mare al proiectului e că nu-i sincer. În principiu recunoaște autonomia, dar în praxă o știrbește, în multe cazuri o nimicește total și anume sub pretextul ajutorului, fiindcă ajutorul nu e altceva decât pretext și mijloc pentru amestec. Să nu uite confesiunile, nici cei, cari sperează acum că legea nu se va aplica cu severitate față de ei, că nu numai în fața acestui guvern își jertfesc drepturile profesionale, dar și în fața tuturor guvernelor, cari vor mai veni; că vor putea veni timpuri, când ar putea să aibă mare nevoie de drepturile autonome, dar atunci aceia dela cari le vor cere, vor răspunde: ați lăpădat benevol drepturile, acum nu le primiți înapoi.” Luarea autonomiei va cauza o groaznică luptă culturală. „Iar’ cel, care între situațiile de azi și în zilele aceste vroește să provoace în Ungaria o luptă culturală, sfătuitorul celuia desigur nu e patriotismul și sfatul la luat din isvorul patimilor, cari nu acopere interesele adevărate ale țării. E cert, că în lupta aceasta vor fi pe partea statului mijloacele puterii brute, jandarmii, stăpânirea, forța materială, iar pe partea confesiunilor e dreptatea, credința și puterea convingerei.”

Greșelile pedagogice ale proiectului sunt: atentează ia unitatea învățământului; greșește, când ordonă, că limba de predare să fie o altă limbă, ca aceea a copilului. „Nu există în lume pedagog, care ar îndrăzni să afirme, că este cu cale și bine a aplica în școlile primare o altă limbă, decât limba maternă a copilului. Tocmai așa, cum se poate ordona părului să producă mere, tocmai atât de imposibil e a transforma copilul român ca să devie ungar.” Pretențiunea, că nemaghiarii să în-

vețe limba maghiară, „în primul rând este o nedreptate și violarea cea mai bruscă a egalității de drept.” „Nu este un lucru patriotic a trezi popoarele nemaghiare din Ungaria la gândul, că nu se pot ferici în patria lor cu limba lor. Aceasta este o absurditate fără păreche.” Din popor abia 3% cercetează școala secundară. De ce trebuie pentru aceste 3% a chinui pe ceilalți ca să învețe o limbă cu totul necunoscută? Cunoștința limbei nu constituie un scop, ci numai un mijloc. În comunele cu populație mixtă s'ar putea propune limba maghiară, „dar de ce să se învețe limba maghiară masselor izolate, cari nu stau în nici un contact cu ungurii, aceasta nu o pot înțelege.”

Vorbitorul următor a fost *Dr. Gheorghe Popoviciu*, actualul vicepreședinte al senatului român. El luptă în contra proiectului, fiindcă scoate din vigoare legi fundamentale și drepturi economice, cari au asigurat până în prezent înțelegerea pașnică. „Nu se poate îngădui, să se jertfească pentru bani drepturi câștigate, cari s'au obținut de strămoșii noștri cu mari greutate și cari au fost sancționate din grația Majestății Sale. Dacă se iau, sunt luate, dar noi nu le dăm”. În regiunile mixte învață nemaghiarul limba maghiară, dar nu la școală, ci în viață. Aci se pretinde ceva, ce nu se va putea realiza în viață nici când”. Dacă se va propune limba maghiară, aritmetica, geografia și istoria țării, dreptul civil ungurește, atunci se va propune în ungurește $\frac{2}{3}$ părți din toate obiectele, deci pentru celelalte obiecte abia rămâne $\frac{1}{2}$ parte. Proiectul de lege nu stă sub efectul punctelor de vedere pedagogice, ci politice. N'are nimic în contra propunerii limbii maghiare, aceasta însă trebuie să se facă așa, ca să nu le vatăme drepturile. „Nu mă tem de viitorul poporului nostru, fiindcă în români s'a desvoltat atât de mult conștiința națională, încât acest popor se poate nimici prin forța armii, dar a se lua dela el limba și caracterul național și a-l îngloda și contopi în altă națiune, este imposibil.” „Nu se poate, că puterea și forța brută să se afirme față de puterea și lumea spirituală.”

D-1 Theodor Mihali scoate la iveală cu o accentuare specială, că a insista asupra unității limbii, este o utopie și prin proiectul de lege nu se va ajunge aceasta nici odată. Noi, oameni inteligenți învățăm ungurește, dar partea cea mai covârșitoare a populației nu numai că limba ungurească nu o știe, dar nici chiar limba sa maternă nu o posedă în măsură, ca să poată

scrie și ceti. Bărbații mari de stat ai Ungariei (Kossuth, Eötvös, Deák, Wesselényi) au recunoscut, ca „fericirea și progresul patriei numai atunci e cu putința, dacă națiunile conlocuitoare recunosc reciproc drepturile de libertate și își respectează reciproc instituțiile, fiindcă numai între cei egali poate fi iubire și înțelegere, iar relația de dominant și supus nu poate fi baza prieteniei și iubirei, cu atât mai puțin temei, care ar putea promova consolidarea patriei comune.” Copilul român va fi împiedecat în progresul culturii sale, fiindcă va trebui să învețe mereu numai limba maghiară, ne mai rămânând timp pentru celelalte obiecte. „Ce îndreptățire poate avea, că o naționalitate să se împiedece a se cultiva în limba sa proprie, să-și deprindă liberă literatura sau religia sa?” „Idealul unității de limbă nu se poate ajunge, o unitate poate să fie numai în privința drepturilor a libertății și a intereselor.”

După d-l *Alexandru Vaida*, proiectul de lege face servicii foarte rele atât țării, cât și maghiarimei, fiindcă în loc să consolideze toate partidele și naționalitățile și să le impace cu un-gurii, ațâță ura și nemulțumirea. Se va evidenția iarăși, ceace s'a mai dovedit de repețiteori, că statul nu va avea putere suficientă de a ne putea cauza pagube nouă, naționalităților. „Bilinguism se poate face numai așa, când într'o limbă sunt cu totul acasă, dacă aceea o pătruns toate celulele sufletului meu, fiindcă atunci este o bază, pe care se poate clădi mai departe.” Dacă înainte de aceasta obligăm copilul la o limbă străină, se va produce în mintea lui o confuzie și va învăța multe lucruri în ambele limbi, dar îi va și uita îndată, ce va păși afară, în viață. „Este un drept natural, asigurat prin legi, al poporului nostru, ca să poată protesta în contra lucrurilor, cari nu-i plac și în special să protesteze în contra proiectelor de legi, prin care vede amenințată întreaga sa existență națională.” Corul episcopesc s'a acuzat de antipatriotism „deși trebuie să recunoască fiecare om just dintre Dv., că este datorია episcopului să se identifice pe toate liniile cu poporul și cu interesele bisericii lui.” „Dacă acest proiect ar deveni lege, s'ar începe pretutindeni lupta pe furiș, și atunci în fiecare școală, în a cărei chestii se va amesteca ministerul instrucțiunii publice va fi războiul până la nesfârșite și nu numai luptă națională, ci și confesională.” Și asigură camera „că pânăce în Ungaria va fi numai un singur român conștient, va lupta în contra proiectului, fiindcă până atunci nu poate

fi pace și înțelegere frățească înire noi, până când nu se asigură existent» națională a românilor.”

D-l Ștefan Pop-Cicio începe cu aceea, că proiectul dăruie multe legi fundamentale și că este o jectiire, că nu s’au ascultat confesiunile. „Ne temem drepturile noastre naționale, căci ne sunt tot așa de sfinte și scumpe ca și Dv.” „Eu așa văd, că proiectul de lege răstoarnă în fond autonomia”. Dacă biserica nu are la mână școala, „atunci e numai societate ocazională, care oricând se poate denunța, cum s’a întâmplat și în Franța”. Să nu Vă mirați, dacă mulți vorbesc împotriva proiectului de lege, fiindcă și în anul 1879 așa era, deși atunci s’a discutat numai introducerea limbii maghiare ca obiect de învățământ, iar acum copilul are să învețe perfect ungrește. Din 1879 încoace s’au mai depus în repetite rânduri proiecte de legi, cari au deschis calea limbii maghiare și acum raportorul și ministrul sunt nevoiți să recunoască, că rezultatul nu e satisfăcător. „Cauza e, că atât legile vechi, cât și proiectul de fa(ă pretind o imposibilitate.” „Încă nu s’a găsi în lumea întreagă pedagog, care să fie zis, că în școlile primare cunoștințele prime s’ar putea propune și într’o altă limbă, decât în cea maternă.”

Aurel Novacu combate proiectul, fiindcă pretinde la propunerea limbii maghiare un anumit succes, care djcă nu se atinge, învățătorul își pierde postul, iar susținătorul școala, „într’o limbă străină propunerea nu poate avea rezultatul ca în limba maternă și prin acest fapt va rămâne înapoi în cultură poporul nostru, rămas și altfel în urmă.” Naționalitatea și biserica noastră sunt, așa zis, identice și dacă sărim în apărarea bisericii și naționalității noastre, aceasta nu-i păcat, ci e datoria noastră”. Pace deosebire între națiunea maghiară politică și între ungurimea de rassă și asigură toată lumea, că punctul de vedere al națiunei maghiare politice s’a afirmat în măsură completă în școlile confesionale, dar nu s’a afirmat și nici nu ae va afirma nici când punctul de vedere al ungurimei de rassfc, care pretinde ca toți cetățenii să devie maghiari de rassft.

D-l Aurel Vlad observă, că nu e de ajuns a face o lege, pentru ea trebuie să se creeze și o atmosferă de simpatie. „Legi, cari nu se bazează pe convingerea de drept a majorității populației, pe *communis opinio*, legi, a căror dispozițiuni alimentează îngrijire în sufletele părții considerabile ale populației târli, cari le consideră de nedrepte, se pot aduce, se și pot vota, chiar

cu unanimitate, dar aceste legi nu vor ajunge scopul, fiindcă a păcătui față de natură și Cel etern, nici legile nu pot.” Acest proiect de lege nu servește interesele națiunii maghiare politice, ci direct ale rasei maghiare și „întrucât statul și-a propus de scop al său maghiarizarea, scopul acesta se izbește de interesele publice și de stat și politica aceasta nu numai că nu va ajunge scopul: unitatea limbii, ci dimpotrivă periclitează și unitatea sufletească. Dacă tentează la aceea, să priveze din caracterul național o parte a cetățenilor, atunci e dușmanul celorlalte rase; întâi provoacă indiferință, apoi o ură dușmănoasă față de sine – de dragul unei *himere*, care nu se poate ajunge. Principiile de bază a proiectului: rezultatul, care trebuie să se atingă în limba maghiară și recunoașterea necesității propunerii limbei materne, se bat în capete. Iar praxa va duce acolo, că limba maternă se va neglija pentru a putea ajunge la un rezultat cât mai mare în limba maghiară. Și dacă nu se va ajunge scopul? „Nu se poate sancționa drept principiu, că maghiarizarea ar fi o datorie de stat, că însușirea limbii maghiare ar fi o datorie cetățenească. Eu găsesc de incorectă sancționarea acestui principiu și nu voi adera nici când, dar nici când. Nu se poate susține ca o datorie patriotică cunoștința limbii maghiare și aceasta este o insultă față de majoritatea cetățenilor țării.” Aprobarea parlamentară a acestui principiu e o ofenză. Nu consună cu ideea egalității de drept, că în școlile de stat maghiare copiii naționalităților nu în limba lor maternă se împărtășesc de învățământ. Bilingvismul nu este tocmai o absurditate pedagogică, dar este o absurditate, când o pretinde proiectul în o măsură atât de largă, fiindcă materialul întreg nu se va putea propune și la celelalte obiecte nu se va ajunge la rezultatul cuvenit. „Pentru crearea unei Ungarii cu limba maghiară, nu este îndeajuns nici etatizarea tuturor școlilor, nici introducerea limbii maghiare în toate bisericile, nici secvestrarea tuturor drepturilor autonome, fiindcă a frustra popoarele de caracterul lor național și de conștiința de rasă, este imposibil, deoarece o astfel de tendință stă în contradicere cu dreptatea eternă.

Prin aceasta s'a terminat discuția generală a proiectului de lege. Cei cari au înaintat ceva propunere, aveau drept ca să vorbească încă odată la proiect, repetând de regulă gândurile anterioare, cel mult colorându-le altfel. Din vorbirea dlui Goldiș

iată încă o idee: „Nu tendința spre unitatea de limbă ar trebui să fie politica frunțașilor maghiari, ci unificarea în simțire, în interesul scopurilor mărețe ale patriei, cari ar servi la favorul tuturoră dintre noi: în ajungerea independenței, a bunei stări materiale și a culturii”, fiindcă nu în limbă stă iubirea de patrie. Aceasta concepție este o mare nenorocire pentru aceasta țară.

La dezbateră legii în senat, (camera magnaților) metropolitul gr. or. *Ioan Meșianu* a vorbit întâi în contra ei. Nu ar fi contra, ca limba maghiară să se propună în măsură mai largă „dacă cunoștința limbii maghiare s’ar putea ajunge mai ales fără a neglija celelalte obiecte și fără ca tinerimea școlară să fie împiedicată la însușirea celor mai necesare cunoștințe elementare.” Dar e ferm convins, „că este imposibil a ajunge scopul propus, fără ca să nu se jertfească totodată interesele importante ale învățământului popular și ale culturii.” „Puterea statului nu în unitatea de limbă, ci în iubirea de patrie, care ține la olaltă popoarele, își are izvorul.” „Va fi folos mai mare pentru stat întărirea înțelegerii bune, ca intensificarea forțată a limbii maghiare. Proiectul aceasta de lege slăbește iubirea reciprocă a a cetățenilor, fiindcă se izbește de drepturile asigurate în cele mai importante legi fundamentale ale naționalităților nemaghiare, cari asigură progresul și cultivarea liberă în limba lor maternă.” Proiectul de lege conține o violare grasă a dreptului față de autonomia confesională, când ia dreptul de alegere, numire și disciplinare și când biserica se va pedepsi pentru neglijența și cusururile învățătorilor, luându-se școala dela ea. Și din punct de vedere pedagogic se poate obiecționa proiectul, deci nu-l primește.

Ioan Papp, episcop gr. or. român împărtășește părerile dlui Meșianu, fiindcă proiectul de lege este jicnitor față de confesiunea lui chiar și din alte puncte de vedere și nu servește interesele bine chibzuite ale statului maghiar. Proiectul s’a depus fără aderarea și ascultarea bisericilor interesate și a cauzat multă amărăciune și îngrijire. Este jicnitor, fiindcă soartea școlilor nu depinde de aceea, în ce măsură corespunde învățământul primar datoriiilor generale, ci depinde exclusiv de măsura rezultatului, care s’a atins în propunerea limbii maghiare. Proiectul este jicnitor și pentru aceea, fiindcă pe lângă mai multe drepturi autonome atacă și dreptul cardinal de a crește aderenții în limba lor maternă și în spiritul evangheliei creștine. Creșterea morală oferită de biserici este ut factor important, fără care

nu se poate inchipui într'un stat cu mai multe limbi și confesiuni dezvoltarea atât de dorită a vieții unitare sociale. Aceasta este nu numai important, dar și singurul factor „care face posibili apropierea naționalităților de diferite confesiuni, înțelegerea reciprocă, iubirea de aproapele, toleranța religioasă și prin aceste colaborarea productivă nu numai în interesul lor propriu și etnic, dar și în favorul consolidării interne a patriei noastre comune iubite și spre promovarea intereselor binechibzuite.”

Vasile Hosszu vede două scopuri în proiectul de lege. Unul este regularea salariilor învățătorilor neetatificați, celălalt asigurarea intereselor de stat și naționale în toate școlile de diferite caractere. Primește ambele scopuri, totuși proiectul de lege nu-l poate aproba, fiind jicnitor pentru biserica sa. Nu are nimic în contra propunerii mai intenzive a limbii statului, dorește însă, ca aceasta să nu se facă în detrimentul limbii materne și al celorlalte obiecte de utilitate generale, deoarece învățătorul, spre a câștiga merite, eventual va neglija toate celelalte obiecte. Proiectul de lege a produs mare rezanță între naționalități. Aceasta să nu se atribue drept averziunii lor față de limba maghiară, ci iubirii îndreptățite, care o nutresc față de limba maternă. Limba aceasta e limba liturgică, deci e bazată teama și gelozia, că poporul se poate instrăina întâiu dela limba maternă, apoi dela biserica sa.

Mitropolitul gr. cat. din Alba-Iulia, *Victor Mihályi* nu primește proiectul de lege deoarece restrânge în mod simțitor drepturile asigurate în legea fundamentală XXXVIII. din 1868; biserica prin aceea, că primește ajutorul de stat, dacă nici nu abzice de drepturile de pân' acum, dar le împărțește. „Este o datorie măreață pentru cel tare să ajute pe cel slab ca să se poată dezvolta spre a nu se prăbuși sub loviturile, cari le primește sub pretextul de ocrotire.” „Dacă vro biserica are nevoie de ocrotire, este o chemare măreață de a o ajuta, dar nu a frustra drepturile ei. De altfel atât pe terenul vieții publice, cât și în învățământul public trebuie să ne ajutăm umăr la umăr, să protejăm biserica, să protejăm statul, deoarece abia are fundament mai sigur statul, ca publicul mare crescut în spirit religios.”

Proiectul de lege s'a discutat, și deși s'a combătut de aceste vorbiri și argumente, s'a in scris în cod.

Ordonanța dlui ministru Anghelescu fără îndoială are în vedere dispozițiunile legii lui Apponyi, totuși le întrece în mod

considerabil în pretenziunile ridicate față de școlile minoritare. Psihologicește se poate înțelege procedura ministerului instrucțiunii publice la lansarea acestei ordonanțe. Dacă în rândurile românilor la timpul său legile XVIII. din 1879 și XXVII. din 1907 au cauzat mare îngrijire și neliniște, exprimate atât de elocvent în parlament de prelați și deputați și dacă acum auzim că numai imprumul se dă înapoi și numai legea apponyană vor să o execute față de minorități, aceasta slăbiciune omenească a spiritului răzbunător se poate cumva înțelege. Dar așa credem, când este vorba de punerea bazei unui stat, mult crescut în teritoriu, a organizării și a consolidării unei națiuni, devenite poliglotă, atunci în interesul ajungerii scopului ar trebui să se stingă puterea spiritului omeneșc debilitat și ar trebui să se bazeze numai pe vederea bine chibzuită și clară, pe experimentele oferite de istorie. Dacă argumentele prelaților și deputaților români erau drepte față de proiectele de legi maghiare, sunt drepte și azi. N'ar trebui să facem altceva față de aceasta ordonanță, decât să ne referim la argumentele aceste și să punem întrebarea: dacă legea XVIII. din 1879 a lui Trefort, sau legea XXVII. din 1907 a lui Apponyi a adus ceva bun, renume și glorie vechei Ungarii?

Însă drepturile noastre autonome asigurate prin legile maghiare vechi și cari sant și azi în vigoare, se ocrotesc și prin legi fundamentale, înscrise în codurile României. Astfel sunt înainte de toate hotărârile din Alba-Iulia, a căror punctul al treilea pronunță ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român: „Libertate desăvârșită pe seama popoarelor conlocuitoare. *Fiecare popor se va cultiva și administra prin indivizi aleși din sânul lui.* Drepturi egale și libertate desăvârșită în autonomia confesională pe seama tuturor confesiunilor.” Tratatul de pace dela Paris din 9 Decembrie 1919 în „chestia protejării minorităților”, în articolul 9 declară următoarele: „Cetățenii români aparținând minorităților etnice, religioase sau de limbă vor avea mai ales drept egal de a înființa, de a conduce și de a controla, pe proprie cheltuială instituțiuni de binefacere, religioase sau sociale, școli și alte stabilimente de educațiune, cu dreptul de a întrebuița în mod liber limba lor în ele și de a și exercita liber religiunea lor.” Articolul 10: „În orașele și regiunile, unde cetățenii români de altă limbă sunt în număr covârșitor, guvernul român va admite pe terenu instrucțiunii publice ușurări convenite pe seama lor, pentrucă

acești cetățeni să-și instrueze copii în școlile de stat în limba tor proprie. Dispozițiunea aceasta nu împiedecă guvernul român de a putea introduce propunerea limbii române, ca obiect obligător. (Pasagiul al doilea pronunță obligația statului român de a distribui ajutoare de stat pe seama școlilor.) Articolul 11: „România aderă la aceea, că săcuii și sașii din Transilvania să aibă autonomie locală în chestiuni religioase și școlare pe lângă controlul statului român.” Obligațiunile acestea sunt cu atât mai valabile, întrucât România conform întroduserii tratatului pentru minorități a „acceptat de bună voie, că dorește a asigura criteriile libertății și dreptății atât pe seama locuitorilor din Vechiul Regat, cât și din teritoriile alipite, fără considerare la rassă, limbă și confesiune.” Conform articolului 47 din tratatul de pace dela Trianon, recunoaște obligațiunea și aderă la aceea, ca „în tratatul, care se va încheia cu puterile aliate, se vor lua dispozițiuni, pe cari puterile le vor găsi de necesare spre a apăra interesele populației de altă rassă, limbă și religiune, ca majoritatea populației României.”

Acum ori ne bazăm pe legile vechi maghiare, cari sunt încă în vigoare, ori pe hotărârile adunării din Alba-lulia, cari sunt înscrise în codul român, ori pe dispozițiunile tratatului din Paris, ordonanțele școlare ale d-lui Angheliescu, violează în tot cazul autonomia confesională și drepturile minoritare; dispozițiunea referitoare la propunerea limbii este o absurditate pedagogică; nu urmărește conviețuirea pașnică între locuitorii de diferite rase, ci din contra, cauzează neliniște permanentă în rândurile minorităților. Răzbunarea – fie că se nutrește din izvor patriotic – este sfātuitor rău. După tenziunea permanentă spirituală a războiului cel mare, guvernul în posesiunea puterii – pe baza experiențelor câștigate, ar trebui să caute înțelegerea pe căi legale și în spiritul expiării. Minoritatea maghiară este fidelă jurământului prestat, respectează legile, s'a împăcat cu dispozițiunile tratatului de pace, este gata să facă parte cu suflet cinstit din opera consolidării, care asigură liniștea, fericirea și progresul țării, muncește cu sudori de dimineața până seara, pentru ca să-și poată asigura existența și pentru a putea satisface datoriilor față de stat. În schimb nu dorește altceva, decât să-și poată păstra clenodiul său național și de rassă, la care ține – ca ia comoara rămasă aproape singură – cu îndârjire instinctivă și de care – precum arată lupta și istoria românilor din Ungaria – nu se poate frustra.

Cluj, Ianuarie 1924.

Mutatis mutandis.

Într'un număr mai nou al gazetei „Foaia Diecezană” din Caransebeș – desigur în legătură cu sfințele sărbători ale păcii – găsim o poezie semnată de „protoiereu Alexandru Munteanu, senator”, care sună ca un strașnic rechizitoriu la adresa Budapestei. Iată cum glăsuește între altele:

„Din Budapesta urii nevolnice și plină
De înjosiri abjecte, de spectrii, de ruină,
Un glas de cucuvaie, de moarte cobitoare,
Vrea codrul să-l înfrice, vrea valea s'o 'ntioare.
Să nu-și mai amintească acel ce ne robise,
Că sunt chimere oarbe și năluciri de vise...

Pe umerele noastre o vieață milenară
De temniți și de bice, de schingiuire amară,
Și voi ați dus o 'n bine; ați supt a noastră vlagă,
De noi ce amintire, ce suflet vă mai leagă?...

Fărădelegea voastră noi generoșii, iată,
N'o răsbunăm ca hunii, din fiu plăpând în tată;
Dar când vom vrea odată să fim la noi acasă...
I-om da din cas'afară și vor mușca țărâna!”

Frumoase accente, nu i așa, și foarte potrivite cu rosturile unei foi diecezane pe sărbători! Este și, mai ales, a fost păcătoasă Budapesta, merită încheștarea pumnilor precucernici!

Între cele mai mari păcate ale Budapestei și între cele mai mari umiliri ale neamului românesc din fosta Ungarie, a fost considerată desigur crearea celui șef bisericesc și politician, care a fost *Mitropolitul Mangra*. Atât politica lui scârboasă, cât și felul, cum a fost impus de Tisza și cum a fost ales de Români – în vreme de războiu – le-am condamnat și noi, maghiarii obiectivi. Dar când acel Mitropolit a avut să se instaleze și când i-a trebuit un poet ocazional, cine a venit să-i cânte „Exc. Sale Vasile Mangra”, imn de preamărire! Protopopol Alex. Muntean al lui Vasile!

El vedea în Mangra pe trimisul lui Dumnezeu, el se ruga: „Stăpâne, care ne-ai dat nouă vieață, când legii vechi, străbune, de preoți ne-ai sfințit, în asta dragă, scumpă și dulce dimineață, ne 'nvață să înțelegem cereasca Ta povață, *În fața ni-l așează ca întreaga lui vieața*, pe acel, ce-Ți fuse voia să-l pui *Mitropolit*.” Și așa mai departe...

Ei bine, atunci erau alte vremuri! Din poveștile lui Esop cunoaștem rolul unui anumit viteaz animal, rol, care de atâtea ori se repetă între oameni! De ce nu s'ar repeta și la dl. protoiereu Muntean! Cu atât mai vârtos, că Sf. Sa azi e – senatori...

POLEMII

Încă tot Ciucea...

Deja de câteva săptămâni pactul dela Ciucea este obiectul delicat al confrăților noștri români. Trebuie să constatăm – nu fără amărăciune – că chiar și primul pas, pe care unguirimea l-a făcut spre a se încopcia în viața politică românească, a cauzat nervozitate și averziune în toate părțile; ar fi o naivitate din partea noastră, dacă am vedea în combaterea „pactului” numai O gelozie și ură de partid, care se manifestă față de partidul d-lui Averescu. Durere – cel puțin în asemenea măsură – ne sună și nouă criticele preocupate față de convorbirile dela Ciucea. Aceasta însă numai atât arată, ca în rândurile românilor nu ne cunosc sau că ne cunosc foarte rău; în loc de a ne descuraja deci, prin muncă sinceră și cinstită trebuie să ne nizuim a cauta posibilitățile înțelegerii, împăcuirei și colaborării. Fiindcă piedeca principală a posibilităților este averziunea, care pas de pas se manifestă față de noi: trebuie să învingem aceasta averziune. E lucru greu, dar deloc nu e fără speranță. Căci pe care

nu-l poate cuceri intențiunea noastră curată, sinceritatea noastră și valoarea culturii, muncii și cinstei noastre, cari nu pot fi nici de cum indiferente pentru stat – pe acela mai curând sau mai târziu îl va aduce la sentimente mai bune *interesul*, care se prezintă tot mai clar.

De altfel observațiile, protestările, intrigile și scăpărările de spirit, cari se referă la convorbirile din Ciucea, sunt foarte slabe. *România* în numărul 64 în legătură cu chestia scandalosă de expulzare a d-lui Solomon Berkes constată, că iată, se observă deja rodul cel dintâi al pactului: ziarul liberal din Cluj, „Înfrățirea” a scris, că un fost prefect averescan a intervenit în favoarea d-lui Berkes. „România” nu înțelege, unde e aici interesul maghiar. Noi înțelegem. Prefectul averescan însă desigur n'a procedat în baza pactului și din interes maghiar. Desigur numai simțul lui omenesc s'a revoltat în contra unui act administrativ neuman.

Semioficiosul guvernului „L'Indépendance Roumaine” iarăși cu un aer ridicol este îngrijat

de „interesele maghiarilor”, din cauza pactului.

„Un ziar maghiar între altele aduce știrea – scrie L'Indépendance Roumaine – că generalul Averescu pentru unele teritorii a promis minorității maghiare folosirea oficială a limbii materne.

Oficiosul partidului poporului a dat o declarație referitor la comunicarea ziarului maghiar, în care scrie, că datele înșirate în articol, nu sunt întocmai exacte, dar nici el nu tâgăduște, că pactul de fapt s'a produs între cele două partide. Fără să ne ocupăm mai pe larg de pactul curios – continuă semioficiosul – vroim să arătăm numai, că pactul pune în primejdie tocmai drepturile minorităților. Fiindcă aceste drepturi nu pot depinde din principiu de nici un partid. Aceste drepturi s'au decretat în tratatele de pace și în constituția țării, votată în curând, le-am fixat și le-am determinat definitiv. Cu drept cuvânt putem deci a întreba: cum poate să ajungă în discuție chestia uzului limbii maghiare ca punct de înțelegere între două partide politice?

Drepturile minorităților nu pot fi obiectul nici unui fel de discuții, tratative sau negociațiuni politice. Nici partidul poporului, nici alt partid n'are

căderea să facă concesii unei naționalități, precum nici un partid n'are căderea să restrângă drepturile acestor naționalități.

Nu e oare lucru curios, ca pactul încheiat cu Generalul Averescu are o clauzulă, care aruncă înainte umbra modificării drepturilor naționalităților?

Abstragând dela împrejuraarea, că drepturile minoritare s'au fixat definitiv și imutabil, este un adevărat sanș pe seama minorităților. Prin urmare chiar din partea lor nu e rațional, ca imutabilitatea drepturilor lor chiar în speranța mai bune aranjeri, să se scormonească. În cazul aceasta ei deschid poarta la aceea, că situația drepturile lor să depindă mereu de noul și permanente cumpăniri. Primejdia aceasta de prezent nu există, fiindcă tratatul de pace, de o parte, constituția de altă parte, esclud deja în principiu oriși ce posibilitate de schimbare în aceasta privință.”

Iată, nici nu ar crede omul, câtă bunavoință poate ieși din un semioficios atât de puternic față de soarta noastră a mititeilor și cât de bine pare a fi informat asupra executării faptice a drepturilor minoritare, fixate în legi. Totul merge admirabil – ce se mai târguiesc ungerii ăștia nesățurați?

Revista d-lui Octavian Goga, „Țara Noastră” în numărul din 6 Ianuarie c. sub titlul „O trădare de neam?” iarăș aducând pe tapet acuzele aduse partidului averescan, scrie:

„Suntem datori din nou, în aceste clipe de reculegere creștinească, să potolim îngrijorările care chinuesc sufletul bunilor și loialilor noștri adversari. S’ar zice că nu s’a făcut destulă valvă în jurul așa numitului „pact dela Ciucea”, încheiat (gazetele dela noi sunt veșnic grăbite!) între partidul poporului și minoritatea maghiară din Ardeal. „Înfrățirea” din Cluj vorbește de-adreptul despre o „trădare de neam” precizând că partidul poporului, prin d. general Averescu, ar fi făgăduit următoarele:

1. Scoaterea limbei române din școalale confesionale maghiare.

2. Introducerea limbei maghiare în justiție, acolo unde populația maghiară e în majoritate.

3. Administrație maghiară în comunele unde populația maghiară e în majoritate, și

4. Un număr de 60 reprezentanți în Parlament.

Destăinuirea e atât de precisă, încât ar părea că și corespunde realității. Și cu toate acestea, nici unul din punctele de mai sus nu e adevărat. N’a

fost niciodată vorba, în convorbirile avute cu împuterniciții partidului național maghiar, despre scoaterea limbei române din școlile confesionale maghiare. Celelalte două puncte, referitoare la dreptul minorităților de a se judeca și de a se administra prin ele înșile și în limba lor au fost făgăduite de un partid politic, dar nu de partidul poporului.

Luați încă odată și citiți hotărârile dela Alba-lulia, pentru a constata că făgăduiala cu pricina este a partidului național, nu e a noastră. Cât privește numărul de 60 de reprezentanți în Parlament, — nici pomeneală! Cifra aceasta e asvârlită așa, la întâmplare, ca un inutil și caraghios semnal de alarmă. Dacă discutat vreodată despre participarea minorității maghiare la viața politică a României, — atitudine, care va fi totdeauna preferabilă pasivității actuale, — nimeni nu s’a gândit să acorde unguirilor mai multe locuri în Parlament, decât bunăoară sașilor...

Să ne slăbească, prin urmare, domni cerberii al intreselor naționale, cari văd pretutindeni trădare, ca vestitul Farfuridi din „Scrisoarea pierdută” a nemuritorului Caragiale. Lumea va cunoaște adevărul la vreme, și nimeni nu

Va avea motive să țipe că am vândut națiunea română amiralului Horthy...”

Precum „Țara Noastră” repetă astfel punctul ei de vedere, asemenea și noi repetăm, că e păcat a îngrămădi intenționat cu atâta nervozitate neadevărurile aceste indiscutabile. Ungurimea s-a folosit bucuros de ocaziunea de a putea intra în conversație cu politicianii români de seamă, dar tot atât de bucuros caută înțelegere cu oricare politician serios român, dacă i se dă ocaziunea. Deocamdată trebuie însă să constatăm atât, că în afacerea „pactului de Ciucea” averescani au arătat o necondiționată superioritate față de adversarii lor.

Apropierea româno-maghiară.

România, ziarul din București al partidului național român, în numărul 64 din anul trecut sub titlul „O schimbare de front a maghiarilor”, scrie astfel:

„Am semnalat în repetite rânduri începuturile unei noi orientări politice la maghiarii din Ardeal. Nu căutăm să analizăm acum ce-a determinat această schimbare, ne mărginim la constatarea faptului. Am înregistrat revenirea partidului maghiar asupra hotărârii de-a apela în interesul revendicărilor lor la Liga Na-

țiunilor; am înregistrat încercările lor de-a obține o modificare a ordinelor ministerului instrucțiunii publice prin intervențiunea Coroanei și am înregistrat și tratativele maghiare cu partidul poporului. N'am avut până acum, însă, nici o confirmare directă a prevederilor noastre din partea conducătorilor poporului maghiar.

Acum ni se dă și această confirmare.

Vice-președintele partidului maghiar, d-l Jakabffy Elemér, care până acum a fost printre cei mai implacabili adversari ai oricărei colaborări cu partidele românești, publică în numărul de Crăciun al ziarului „Temesvári Hirlap” un articol, în care anunță această nouă orientare politică.

„Am început tratative cu partidele românești – spune d-l Jakabffy – fiindcă voim să întrăm în mod sincer și efectiv în angrenajul vieții politice românești. Am început tratative, fiindcă voim să eliminăm și dintre noi pe cei cari așteaptă minuni, pe cari ai căror ochi sunt neîncetat îndreptați spre Apus.”

„Bărbații politici maghiari, cari s'au dus la Ciucea, mai spune d-l Jakabffy, au procedat fără îndoială curajos și bine. Cei cari de ani de zile

au căutat și întrețin legături cu partidul național, procedează curajos și bine. Iar cei cari în luna Mai s'au întâlnit în casa d-lui I. Brătianu ca să discute cum s'ar putea ajunge la o înțelegere acceptabilă cu guvernul liberal au procedat și ei în mod demn de laudă.”

Dar... d-l Jakabffy trece la analiza rezultatelor acestor tratative.

„Întâlnirea din Mai n'a avut nici un rezultat. Tratativele s'au întrerupt în momentul în care Poincaré, în ciuda votului de neîncredere din Senatul francez, a reușit din nou să ia în mâinile sale conducerea politiceii franceze.

„Conducătorii partidului național au observat o politică de expectativă și au cerut acelaș lucru și dela conducătorii partidului maghiar. Și conversațiunile particulare au rămas fără rezultat. Am căutat înțelegerea cu partidul național, fiindcă acesta e partidul cel mai ardelenesc. Durere, n'am reușit... Nici odată, guvernul n'a fost atacat din partea acestui partid pentru reforma agrară antidemocratică și ostilă coloniștilor maghiari.

„Nu este meritul nostru, nu este nici dorința noastră cea mai fierbinte, că cea dintâi bunăvoință și cea dintâi inclinare am întâmpinat-o la Ciu-

cea. Viitorul va arăta, dacă năzuințele noastre sincere sunt pe cale bună când trec prin Ciucea, sau dacă și acest drum duce numai la nouă deziluzii.”

Articolul acesta al fruntașului maghiar e semnificativ. Chestiunea minorităților numai de către partidul național a fost privită prin prisma intereselor de stat, în cadrele căruia trebuie să se găsească soluționarea el dreaptă. Partidul liberal a început tratative cu partidul maghiar într'un moment când la Paris pozițiunea lui Poincaré părea sdruncinată și în locul tui putea veni un alt guvern mai puțin intransigent și le-a întrerupt în momentul în care politica iui Poincaré a rămas victorioasă, iar partidul poporului caută să-și câștige și el popularitate în Ardeal și cum n'o găsește printre români apelează la maghiari, făcându-le fel și fel de promisiuni, pentru cazul că vor sprijini partidul poporului.’

Schimbarea de front a partidului maghiar este evidentă și un însemnat pas spre o înțelegere comună, durabilă, care nu va putea fi însă o înțelegere între partidul maghiar și unul dintre partidele românești, ci între români și maghiari.

Primul pas a fost abandonarea apelurilor ia opinia publică din străinătate.

Patru zile mai târziu, în numărul din 4 Ianuarie „România” revuie iarăși la tema aceasta și cu bucurie constată, că se observă și în Budapesta intențiuni de apropiere. Ministrupreședinte maghiar Bethlen, a accentuat în timpul din urmă în repetate rânduri, că Ungaria nu poate aștepta toate dela bunavoința marilor puteri, ci prin o politică înțeleaptă vrea să insiste a câștiga și prietenia statelor învecinate.

„Aproape cinci ani de zile – scrie România – Maghiarii dela noi au urmat o politică de rezistență pasivă, sabotând în anii dintâi ai stăpânirii românești, consolidarea administrativă, economică și politică a României, căutând să desorganizeze căile ferate din Ardeal prin demisia în masse a funcționarilor pe cari i-am preluat de la fostele căi ferate ungare, căutând să împiedece împăcarea spiritelor prin a intensă agitație la nesupunere, înundând străinătatea cu memorii și articole despre persecuțiunile pe cari trebuie să le sufere în Ardeal și așteptând soluționarea conflictului nu dela o bună înțelegere internă, ci dela „Liga Națiunilor”...

Spunem toate aceste lucruri nu ca să clădim pe baza lor o acuză de nepatriotism îm-

potriva maghiarimii ci ca să se evidențieze și mai lămurit schimbarea de front ce s'a petrecut și la Cluj și la Budapesta.

Este această schimbare de front rezultatul unui proces psihologic natural, sau numai o atitudine determinată de considerațiuni de oportunitate momentană? Credem că nu greșim când înclinăm spre explicația a doua. Schimbarea la care asistăm este o abandonare de tactică și strategie, nu de principii și credințe, – la Budapesta ca și la Cluj.

Ce speră maghiarimea dela această nouă orientare politică? Fără îndoială, pentru prezent lichidarea cât mai apropiată a împrumutului internațional – în ce privește maghiarimea din afară, și anumite concesiuni pe teren bisericesc și școlar – în ce privește maghiarimea dinăuntru.

Iar pentru viitor?

Apropierea româno - maghiară? Privirile maghiare se aprind ... Primejdie panslavă comună pentru amândouă națiunile ... solidaritate de interese între aceste două insule de popoare neslave în Orientul Europei... Ce-ar putea să împiedice, prin urmare, o înțelegere între aceste două state dunărene, o strânsă alianță româno-maghiară sau chiar un

dualism româno-maghiar sub un sceptru românesc – și ege-
monia elementului maghiar?

Dar să rămânem la prezent.

Pe noi nu ne poate lăsa in-
diferenți schimbarea în orien-
tarea politică pe care o întreză-
rim și la Budapesta și la
Cluj. Dorim să trăim în rapor-
turi de prietenie cu vecina
noastră maghiară și dorim să
trăim în bună înțelegere cu
concetățenii noștri maghiari.

Avem o singură rezervă în
ce privește maghiarimea din
România. Dorim să o câști-
găm nu pe seama unui partid
politic, ci pe seama Statului
Român. De aceea privim la
această schimbare de front
prin prisma intereselor supe-
rioare ale României și ale Ro-
mânilor și nu vom fac pen-
dență acordarea sau recuno-
așterea de drepturi ce se cu-
vin minorităților de apropierea
lor când de unul, când de
altul dintre partidele noastre
politice.

Noi dorim să le vedem apro-
piindu se de ideia de Stat
Român.

Cuvintele aceste arată o con-
cepție înaltă – din punctul de
vedere al Statului Român și noi
credem loial, ca România vroește
i vedea asigurate exluzlv intere-
sele românilor și ale Româ-
niei. Din punctul de vedere al
nostru însă nu cetim multă în
curajare din acest articol. Trebuie
să calificăm de nedreaptă și ofen-
sătoare în măsură înaltă, acuza-
țiunea, că noi numai din cauze

de tactică îndrumăm politica mi-
norității maghiare spre colabo-
rare, înțelegere și armonia paș-
nică. În contra acestor acuzațiuni
nedrepte vor putea să protesteze
și politicianii ardelenii, fiindcă
între ei nu unul a luptat dărz
pentru politica înțelegerii, când
aceasta nu s'a privit cu ochi buni
de către opinia publică maghiară,
influențată de mii de dureri și
de o senzibilitate de înțeles. Dar
„România” a pornit concluziile
sale din faple concrete. A citat
articolul d-lui Elemér Jakabffy
și după câteva zile a dat loc cu
bucurie rândurilor scrise de re-
dactorul acestui articol, apărute
cu ocazia anului nou în ziarul
„Erdélyi Hirlap”, în care s'a pro-
povăduit necesitatea alianței ro-
mâno-maghiare. Față de noi nu
se poate apăra „România” nici
cu aceea, ca nu e orientată în
chestie: deoarece dela frunțașii
bănățeni ai partidului național
român poate să primească oriși-
când informație asupra atitudinii
noastre în trecut și. despre poli-
tica noastră consecventă în Ches-
tia naționalitățiiilor, va putea afla
perfect, că cei, cari propovăduesc
astăzi aceasta politica a păcii,
au suportat totdeauna rezultatele,
nu totdeauna plăcute, ale con-
vingerei lor. Dacă credem deci,
că dorința „României” tinde la
satisfacerea intereselor români-
lor: trebuie să atragem atențiu-
nea confratelui nostru, ca vio-
lează chiar aceste interese sfinte,
când din neorintare sau malicie
acuză munca politicianilor ma-
ghiari, conduși de intențiunile
cele mai frumoase și clare.

Director și redactor răspunzător: dr. Elemér Jakabffy.

Secretar de redacție: Ioan Botos. – Tipărit: Husvéth și Hoffer, Lugoj.